

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

De Pallio Archiepiscopali. Quid sit. Quaedam de usu ipsius. Quibus concedi
soleat. Ejus origo. De Pallio Graecorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

Abbatibus quoque baculus pastoralis tribuitur in Ordine Romano, qui mos antiquissimus est. Apud Græcos item non solum Episcopis, sed præfectis etiam monasteriorum, baculum tradi in eorum ordinatione ostendit Goar in notis ad *Euchologium* pag. 313. ex Codino, & Simone Theſſalonicenſi. Forma tamen baculi apud orientales diverſa eſt; non eſt enim in ſummitate-curvus ſive retortus, ſed ſumma pars deſinit in globum eburneum, vel in ſignum crucis, vel in lignum tranſverſum ad inſtar litteræ Tau: vel duobus ſerpentibus ex ebore ornatur, qui reflexis capitibus ſe mutuò reſpiciunt.

In Miſſa ab Illyrico edita inter Pontificalia indumenta poſt Cingulum recenſetur Præcinctorium, quod ab Honorio *lib. 1. Gemma cap. 206.* ſubcingulum, ſive ſubcinctorium nuncupatur. Sed hodie nemo eo utitur in Eccleſia Latina, niſi ſolus Romanus Pontifex, cum ſolemniter celebrat, eſtque inſtar parvi cujuſdam manipuli è ſinistro latere pendens. Huic apud Græcos aſſimilatur Epigonatium formæ quadrangularis palmi & dimidiæ ex utroque latere, quod è Zona appenſum geſtatur, ſolisque Episcopis & aliis in dignitate conſtitutis permittitur. Latine dici poteſt *ſupergenuale*. Eſt & aliud peculiare ſummi Pontificis ornamentum, quo utitur ſolemniter celebrans, eſtque velum ſericum ſubriliſſimum diverſis coloribus diſtinctum & virgatum, quod poſt Albam & cingulum capiti imponit, & replicat ſuper humeros & ante pectus. Orale olim dicebatur, nunc fanonem vocant. Quidam recentior putat ſubcinctorium idem eſſe ac Gremiale, ſed errat: nam Gremiale pannus eſt, qui in gremio Episcopii celebrantis ponitur, cum ſedet, & cum ordines confert; de quo agit Cereſimoniale Episcoporum *lib. 1. cap. 11.*

De Pallio Archiepiscopali. Quid ſit. Quædam de uſu iſſus. Quibus concedi ſoleat. Ejus origo. De Pallio Græcorum.

XVI. **P**oſtremum Pontificale ornamentum eſt Pallium, quod ſolis Patriarchis & Archiepiscopis competit. Eſt autem Pallium fascia lanea candida tribus circiter digitis lata, & in modum circuli contexta, quæ ſuper humeros imponitur, ex quo circulo alia ſimilis fascia ante pectus, alia deorſum ex oppoſito pendet, duæ ſuper humeros demittuntur: quæ faciæ purpureis crucibus ſunt inſignitæ. Ipſum autem pallium tribus aciculis, ſive ſpinulis aureis alliga-

tur. Fit ex lana Agnorum candidorum ſine macula, qui in die ſanctæ Agnetis in ejuſdem Eccleſia via Nomentana ſingulis annis offerri ad Miſſam ſolemnem & benedici ſolent, ac ſubdiaconis Apoſtolicis conſignari, & in aliquo Monasterio Sanctimonialium nutriti, donec veniat tempus ipſos tondendi. Ex quorum lana texuntur pallia, quæ in Baſilicam Vaticanam delata ſuper corpora ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli ponuntur in vigilia Natalis ipſorum, ibique tota nocte dimittuntur, ac die ſequenti deputatis cuſtodienda traduntur. Pallio ſemper & ubique utitur Romanus Pontifex, cujuſ eſt ſuper omnes Eccleſias ſummum juſ ac plenaria poteſtas: reliqui eo uti non poſſunt niſi intra Eccleſiam certis quibuſdam & deſignatis diebus, cum Miſſarum ſolemnia celebrant, idque ex antiqua conſuetudine, quam indicat Greg. Magn. *l. 2. epiſt. 54.* Joanni Archiepſcopo Ravennati ſic ſcribens; „ Illud, Frater ca- „ riſſime, tibi non putavimus ignotum, quod penè „ de nullo Metropolitanò in quibuſlibet mundi „ partibus ſit auditum, extra Miſſarum tempus „ uſum ſibi pallii vindicaſſe. *Et l. 4. epiſt. 50.* Vi- „ gilio Arelatenſi, Pallium, *inquit,* tranſmiſimus, „ quo Fraternalitas tua intra Eccleſiam ad ſola Miſ- „ ſarum ſolemnia utatur. Idem ſtatutum fuit in Synodo Romana ſub Joanne VIII. edita ab Holſtenio c. 3. „ Quicumque Metropolitanorum „ per plateas vel in Litanis uti Pallio præſumpſe- „ rit, & non tantum in præcipuis feſtivitibus, „ & ab Apoſtolica ſede indictis temporibus, ad „ Miſſarum ſolummodo ſolemnia, careat illo honore. Si tamen verum eſt, quod Flodoardus ſcribit in hiſtoria Remenſis Eccleſiæ *lib. 3. cap. 10.* „ Hincmarus, *ejuſ Eccleſiæ Archiepſcopus,* pro „ ſuæ ſanctitatis ac ſapientiæ reverentia per interventionem Lotharii Imperatoris pallium ad „ quotidianum ſuſcepit uſum à quarto Leone Papa, à quo jam aliud perceperat in deſignatis ſibi „ ſolemnitatibus debite fruendum. Quem quotidianum pallii uſum nulli unquam Archiepſcopo „ poſe conceſſiſſe, vel deinceps conceſſurum eſſe, „ idem Papa in epiſtola tunc ad eum directa teſtatur. Sed commentitiam eſſe huiuſmodi conceſſionem ex epiſtola 47. Nicolai I. ad ipſum Hincmarum, & ex ejuſdem ad Nicolaum reſpoſſione maniſeſtum ſit. Cum enim memoratus Pontifex ſibi valde diſplicere ſcripſiſſet, quod ille pallio uteretur ultra dies ſibi ab Apoſtolica ſede indultos, reſpondet Hincmarus *ſomo 2. editionis Sirmundi circa finem epiſt. 26.* hiſ verbis. *Poſtremò de pallio à mea præſumptione non certis temporibus*
& juxta

Et juxta morem alius Metropolitanis desinitis uso, unde vestre Sanctitatis auribus intimatum esse indignitati meae scripsistis, auctoritati vestre veraciter fateor, quod et in istis regionibus per alios, si vobis placuerit, rescire valebitis, quia nisi in die Natalis Dominici, et in die sanctae Resurrectionis ejus, vix in 1010 anno eodem pallio utor. Falsa igitur est Flodoardi narratio, ipsomet Hincmaro teste, qui oppositam sibi usurpationem facile potuisset diluere prolati Leonis privilegio, si extitisset. Concessum tamen Brunoni Colonienſi ab Agapito II. ut eo praeter consuetudinem uteretur, quoties vellet, scribit Rogerus Monachus in ejus vita cap. 23. apud Surium die 11. Octobris. Milo quoque in vita S. Lanfranci Cantuariensis c. 11. refert, Alexandrum II. duo pallia illi dedisse, unum quod de altari Romano more accepit: alterum quod sua manu ei porrexit, cum quo Missam celebrare solebat, in indicium sui amoris. Postet etiam pro usu quotidiano pallii offerri canon 6. Concilii I. Matisconensis, quod anno 582. celebratum fuit, quo praecipitur, ut Archiepiscopus sine pallio Missas dicere non praesumat, nulla facta dierum solemnium, & non solemnium distinctione. Sed tunc forsitan non iidem erant mores, cum praesertim eo tempore solus Arelatenſis in Gallia usu pallii poteretur. Vel certe explicandus est canon non de quotidiana, sed de solemnium dumtaxat celebratione. Quod verò vir doctissimus ex eodem canone infert, duo tunc fuisse pallia, unum Romanum, Gallicanum alterum; & hoc quidem usos propria auctoritate Metropolitanos, quoties libuit, illud aurem missum à Romano Pontifice pro certis dumtaxat & designatis diebus: hoc inquam accuratius examinandum foret; mihi enim nihil haecenus videre contigit, quo possit haec conjectura stabiliri. Caeterum non omnibus Archiepiscopis hunc honorem tributum, sed iis solummodo qui inter ipsos praecipui erant, nemo ignorat, qui in veteri historia versatus sit. Nam in Gallia nemini mittebatur, nisi soli Arelatenſi, de qua re extant epistolae Vigili ad Auxanium, Pelagii I. ad Sapaudum, & Gregorii Magni ad Childbertum Regem Francorum lib. 4. epist. 53. In Hispania soli Hispalenſi, in Dalmatia Salonitano, in Italia Ravennati, in Sicilia Syracusano, in Sardinia Caralitano, ut ex epistolis Gregorii liquet: sive hoc fieret intuitu Ecclesiarum seu civitatum praecae teris eminentium: sive ob vicariatum Apostolicae sedis illis Archiepiscopis tributum: quo titulo constat Pallio item à summis Pontificibus insignitos fuisse Archiepiscopos Corinthi, Thef-

salonicæ, & primæ Justinianæ. De S. Malachia hæc narrat Bernardus vitae ipsius cap. 15. visum sibi Romam proficisci, quia Metropolitanæ sedi deerat adhuc, & defuerat ab initio Pallii usus, quod est plenitudo honoris. Concessum postea fuit omnibus Archiepiscopis, ut hoc ornamento ab Episcopis distinguerentur. Nonnullos quoque Episcopos interdum hoc honore affecerunt Romani Pontifices, vel intuitu meritorum, vel alia justa de causa. A Marco Papa, qui obiit anno 336. concessum Ostiensi Episcopo refert Anastasius. Siagrius Episcopo Augustodunensi à Gregorio Magno, cujus extat hac de re ad illum epistola 14. lib. 7. Actardo Nannetenſi ab Adriano II. ut ipse testatus est in Epistola ad eum directa his verbis: „Decus tibi Pallii solo miserationis affectu contulimus, ut habeas pro exilio „& catena Pallii ornamenta, non ad Ecclesiae „cui incardinandus es perpetuum institutum, sed „ad tuum specialem certique temporis usum. Idem Privilegium habuit Theodulus Aurelianensis, de quo ipse sic cecinit:

*Solius illud opus Romani Praefulis extat,
Cujus ego accepi pallia sancta manu.*

Walo item sive Valensis Metensis Episcopus à Joanne VIII. Pallium suscepit, propter quod orta est controversia inter ipsum & Bertulfum Trevirensis Archiepiscopum, quam Hincmarus Remensis composuit. Extat epistola Joannis ad ipsum Walonem in supplemento Conciliorum Galliae pag. 295. cui additæ sunt notæ hac de re ex historia Trevirensi. Ipsum quoque pallium, ut de cæteris fileam, Gregorius VII. Brunoni Veronenſi lib. 1. ep. 24. pollicitus est, si Romam iret: quia, inquit, Antecessorum nostrorum decrevit auctoritas, nisi praesenti personæ pallium non esse concedendum. Nunc eo utuntur perpetuo privilegio episcopi Lucensis & Ticinenſis in Italia, & Bambergensis in Germania. Origo ejus in utraq; ecclesia Orientis & Occidentis antiquissima est. A Marco Papa concessum Ostiensi jam diximus, at Baronius anno 336. num. 62. Marco antiquiorem putat; est autem corrigendus, quod Phrygium à Celestino missum Cyrillo Alexandrino pallium esse crediderit, cum proculdubio capitis ornamentum fuerit, ut supra indicavi. Eiusdem meminit Isidorus Pelusiota lib. 1. ep. 136. fufidus differens de ejus usu & mystica ratione. Confirmat ejus vetustatem Liberatus Diaconus Carthagenſis, qui in Breviario cap. 18. narrat sententiam damnationis à Felice Pontifice

M m m 3 latam

latam adversus Acacium Constantinopolitanum, quam is recipere noluerat, à quodam Monacho pallio ejus alligatam fuisse, cum ad sacra celebranda ingrederetur. Possit & pallii antiquitas astrui ex rescripto Valentiniani Imperatoris, quo Metropoli Ravennæ anno 432. multas subjicit civitates, ejusque Archiepiscopo usum pallii concedit apud Rubeum in historia Ravennatum. At illud rescriptum omnino falsum & supposititium esse ostendit Baronius *tomo 5. pag. 631. editionis Romanæ*: tum aliis de causis, tum quia non spectabat ad Imperatorem pallii usum largiri: quicquid in contrarium vir doctus scripserit, qui hoc non probat. Quod verò spectat ad canonicas conciliorum generalium sanctiones, nihil de eo sanctum legimus ante octavam synodum adversus Photium, quæ de pallio agit can. 27. quia nimirum ejus concessio omnino pendet ab auctoritate summi Pontificis, à quo etiam constituta fuit forma juramenti, quod Archiepiscopi, antequam illud accipiant, præstare tenentur. Græci *Omophorion*, & *Epomadion* vocant, ut Theodorus Balsamon docet in *respons. ad 11. quæst. Marci Alexandrini*. Differentia tamen ingens est inter pallium Latinorum, & Græcorum *Omophorion*, sive *Humeralis*, ut Latini interpretes vertunt: nam Latinum jam supra descripsimus; Græcorum verò est longa fascia ejusdem cum Latino aut paulò majoris latitudinis, collum primitus involvens, tum à collo per medium petus infra genua descendens, crucibus itidem intertexta. Olim usque ad pedes protendebatur, nam Zonaras in vita Constantini Copronymi ait, Anastasium insistentem vestigiis Germani Patriarchæ *Omophorion* ejus calcasse, ut sic eum merneret, ne properaret. Aliud etiam discrimen inter utrumque reperitur, quod Latinum solis Archiepiscopis tribuitur, Græcum omnibus Episcopis commune est, qui illud deponunt, cum Evangelium legendum est, & reassumunt paulò ante communionem, ut docet Simeon Thessalonicensis *lib. de templo & Missa*. Plura de pallio Franciscus Florens *ad tit. Decretalium de usu & auctoritate pallii*: & de *Omophorion* Græcorum Goar in *notis ad Euchologium pag. 312. num. 8.* Habertus *ad partem secundam liturgiæ ordinum observat. 3.* & Morinus *de sacris ordinat. p. 2. in notis ad græcas ordinat. n. 19.* ubi latè ostendit, inter pallium Latinorum & Græcorum *Omophorion* magnum discrimen intercedere.

De vestibus Ministrorum, ac primum de Cappa sive Pluviali.

XVII. **H**Atenus de vestibus celebrantium, sive in primo, sive in secundo Sacerdotio constituti sint. Quia verò Ministris rem divinam solemnè ritu facienti assistentibus, Presbyteris videlicet, Diaconis, Subdiaconis, & Clericis specialia quoque indumenta assignata sunt, de his breviter agendum est. Ordo Romanus agens de ordine Processionis, quando Episcopus celebraturus est: *Duo*, inquit, *Presbyteri ita ut ad Missam, excepto quod Cappis indui sint, vestiti ministrent ei*. Est autem cappa, prout sumitur hoc loco, vestis ecclesiastica à sola parte anteriori aperta, ab humeris usque ad pedes protensa, quam recentiores Pluviale vocant, quia olim pluviae tempore sumebatur, ut Ferrarius *lib. 1. de re vestiaria cap. 39.* suspicatur. Et hinc fortè emanavit, ut à parte posteriori capitis tegumentum asutum haberet, quod capitium vocamus, cujus quædam forma seu vestigium in hodiernis pluvialibus remansit. Silent de hoc indumento veteres rerum Ecclesiasticarum scriptores; ejus tamen usum antiquitus viguisse ordo Romanus evincit, cui suffragantur Laofrancus *epist. 13. ad Joannem Normanorum Archiepiscopum*, & alii quos refert Saussæus *prima parte Panopliæ sacerdotalis lib. 6. cap. 5.* Gulielmum Anglorum Regem sancto Hugoni Abbati Cluniacensi misisse cappam penè auream totam, narrat Auctor miraculorum ejus, in qua vix nisi aurum apparebat, vel margaritarum & gemmarum textus; inferius autem undique tintinnabula resonantia, ipsaque aurea pendebant. Latius post annum milleimum extensa est Cappæ significatio ad plures vestes sacras & profanas, ut ex Glossariis patet. Cappa pro quotidiana Monachi veste utitur Gaufridus Abbas in vita sancti Petri Tarantasiensis *cap. 27. Tolle tibi cappam hanc manicatam*. Loquitur autem de cuculla monachali. Pro veste communi sæcularium Cæsarius Cisterciensis *lib. 1. Dialog. cap. 38. Videntes illum cappa rursus atque verusta indutum, æstimantes eum scholarem pauperem & vagum, suscipere renuerunt*. Pro habitu summi Pontificis Petrus Damiani *lib. 1. epist. 20. ad Cadolaum Antipapam, habes juxta morem Romani Pontificis rubeam cappam*. Sunt & cappæ Episcoporum & Canonicorum, quibus indui choro interfunt, de quibus non est hic locus differendi.